

MORGONBRIS

TIDNING FÖR DEN

SOCIALDEMOKRATISKA KVINNORÖRELSEN

(13:te ¹⁴ ärg.)

Utgiven av Socialdemokratiska Kvinnornas Centralstyrelse.

Stockholm 1918, A.-B. Arbetarnes Tryckeri

N:r 1 Januari	<i>Prenumerationspris:</i> 1: 80 pr helt år, 90 öre pr halvt och 45 öre pr fjärdedels år. Lösnummer 15 öre.	Redaktör: JULIA STRÖM-OLSSON. Allm. Tel. K. 47 11	Morgonbris' expedition: SIGNE SVENSSON, Allm. Tel. 244 36, Upplandsgatan 85, 4 tr., Stockholm. Annonser å sista sidorna pris 20 öre pr mm.	1918

NYÅRET 1918.

Nyårets förhoppningar gå till den socialistiska fredskonferensen.

Den har ansetts i flera kretsar såsom förlegad, en övervunnen ståndpunkt. Men ett så naturligt projekt som att socialisterna

samlas för att överlägga

om fredsvillkoren, måste pocka på sitt utförande.

Tidpunkten därför såsom den först var planerad förra årets sensommar, var politiskt synnerligen lyckligt vald. Man har ju sedan blivit förskräckt över separatfredsförslaget, såsom hindrande för en allmän och varaktig fred. Var det icke då ofrånkomligt logiskt att Internationalen skulle samlas i tid för att driva fram den allmänna freden i separatfredens ställe?

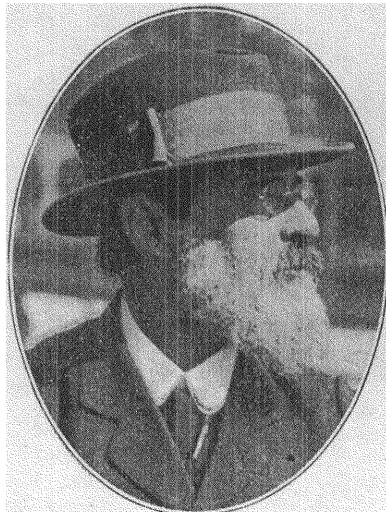
ALBERT THOMAS.

CAMILLE HUYSMANN.

ARTHUR HENDERSON.

POUL AXELROD.

HUGO HAASE.

Situationen är återigen den, att Internationalens samling just nu har den största möjliga aktualitet. Det hade den visserligen även under de dagar, då förhandlingarna i Brest-Litovsk voro som mest förhoppningsgivande att leda

till en fred på villkor av nationernas fria självbestämningssätt, ehuru de, som icke kunde upphöra att misstänka tyska regeringens ärlighet, hyste en fruktan att dessa underhandlingars kärna icke var lika frisk som skalet lysande.

De i spänning avvaktade första nyårsdagarna hava emellertid, såsom så många väntat, medfört underrättelsen om att en konflikt utbrutit mellan de revolutionära ryssarnas be-

stämnda fordringar och Tysklands undantagsförslag angående självbestämningrätten redan vad angår polacker, litauer och ester. Centralmakterna hava ju nämligen vägrat lämna garanti för bortförande av trupperna från de besatta områdena i Polen, Litauen och Kurland samt delar av Livland och Estland. Omöjligheten av, såsom från ryskt håll också ärligt och öppet uttalas, att erhålla ett verkligt fritt uttalande från befolkningarna i de ockuperade områdena före den infödda befolkningens återvändande till de evakuerade orterna, ligger ju i öppen dag. Underhandlingarna fortsätts visserligen då detta går i press, men då nu den bolsjevikiska regeringen har fått pröva svårigheten att komma till tals med centralmakternas regeringar, tvingas den kanske att icke längre se så nedlåtande på Internationalens samling för en allmän fred. Kanske också ententemakternas regeringar under påverkan av fruktan för separatfred, under villkor som skulle betydligt förstärka Tysklands ställning, icke längre vilja förhindra representanterna för Internationalen att samlas. Kanske de rentav vilja förstå, att det vore en hjälp för dem att låta en Thomas, en Henderson sammanträffa med en Haase, en Axelrod, med hjälp av det Huysmanska sekretariatet.

Det förberedande förslag, som den skandinavisk-holländska kommittén utarbetat för fredsvillkoren, blir säkerligen en god grund att utgå ifrån. En och annan däri berörd fråga kan dock kanske komma att få annan lösning än kommittén tänkt sig. Så t. ex. polska frågan. Polackernas allmänna önskan synes hava varit ett fritt och odelat Polen. Men här föreslås ett visserligen friare än det föregående, men dock ett delat Polen. Folkomröstningar skola väl dock avgöra dessa frågor.

Samlas väl Internationalen, kan man därför hoppas på dels att ett alla tillfredsställande fredsförslag blir resultatet därav, dels en ofrånkomlig fordran i alla länder om fred.

Nyårets lyckönskningar gå till Finland. Hur svårt vårt broderland i öster nu än har det inför hungersnödens spöke och under inre fasansfulla oroligheter, så måste dock Finland känna dessa nyårsdagar såsom underbara upplevelser. Alla dessa drömmar, denna intensiva kamp för Finlands frigörelse ha nu nått sitt mål och Finland kan se ut mot en ny dag. Vi i Sverge, som djupt känt tyngden av Finlands hårda ödesår, för oss är det också en befrielsens dag. Ehuru man icke blott väl kunde förstå

Elanto.

Koop. Andelsföreningen
(i Finland).

"Elantos tillkomst och syftemål står i samband med de missförhållanden, som på den tiden rådde i avseende på vårt viktigaste livsmedel, brödet, såväl med hänsyn till dess pris, dess tillverkningssätt och de med tillverkningen sysselsatta arbetarnas ställning", skriver ordf. i Elantos förvaltningsråd, professor J. H. Vennola.

Elanto är, som rubriken anger, en koop. andelsförening i Hälsingfors i Finland.

Dess tillkomst berodde av en del missförhållanden som då rådde, men den yttre påstöten gavs av en strejk vid några av stadens största bagerior.

Arbetarna hade länge tänkt sig möjligheten av att grunda ett kooperativt bageri.

När man efter grundligt arbete fått stadgarna färdiga, hölls den 15 okt. 1905 konstituerande möte och Elanto bildades.

I stadgarna, som uppgjordes för verksamheten, bestämdes följande:

1) bedrivande av bagerirörelse och kvarnindustri;

2) köp och försäljning av matvaror och livsfröfnödenheter.

På grund av beslut av stämman kunde andelslaget vidare:

3) utöva kafé- och matservering samt bryggeri- och slakterirörelse, tillverka läskedrycker, ävensom skötsel av svin och höns;

4) idka köp, försäljning och tillverkning även av andra än förenämnda varor.

Dessa uppgifter ingå fortfarande i det program Elanto söker förverkliga. Men därutöver har i de nya stadgarna, som stadfästes den 24 april 1911, upptagits tvänne verksamhetsgrenar, nämligen:

5) drivande av badstugurörelse; och
6) anskaffande av sunda, billiga bostäder åt medlemmarna.

Som man finner har Elanto ett långt vidsträckt arbetsområde än att endast skaffa bröd. Och det har visat sig att verkningarna av denna storartade rörelse indirekt ha en stor betydelse.

utan också måste tillfullo gilla att stora delar av finska folket under ryska provisoriska regeringens tid ville vänta med frigörelseförklaringen tills den konstituerande församlingen uttalat sig, har ju däremot en senare situation, då ingenting i Ryssland inväntat konstituanten, skapat en nödvändighet för Finland att just nu deklarerat sin oavhängighet.

Från miljoner svenska hjärtan gå i dessa nyårsdagar våra lyckönskningar över Bottenhavet till Finland.

Anna Lindhagen.

Det är klart att man vid starten av detta företag hade både många och stora svårigheter att kämpa mot. En var penningfrågan, en annan medlemsfrågan. Penningfrågan lyckades man fortare ordna än medlemsfrågan, som krävde ett oerhört arbete. Det försöktes både genom muntlig och skriftlig agitation, såväl offentligt som enskilt och nu efter tio år är medlemssiffran ganska hög.

Man köpte nu tomt och byggde bageri och först på våren 1907 kunde Elanto utsända bröd från eget stort tidsenligt bageri.

Därefter gjordes försök att ordna mjölkhandeln och mjölk såldes i egna butiker i flera stadsdelar. För dessa butiker uppköptes mjölken hos mjölkhandlandena i Hälsingfors till dess man var färdig att bygga eget mejeri. Och nu har man 65 egna butiker, där bröd och mjölk säljes.

Kolonialvarubutiker har man 9 st. samt 4 kaféer, fina, moderna och förstklassiga.

Vad som mest torde intressera "bris" läsare är Elantos centralkök, som startade 1912. Matsserveringen är ordnad så, att middagar och enskilda portioner kunna intagas såväl på stället som avhämtas. Köket är inrättat så att maten tillredes i gästernas åsyn. Serveringen av portioner försiggår i samma rum, varigenom kunderna ha tillfälle att kontrollera den i köket rådande snyggheten och ordningen.

Centralköket öppnas kl. 7 på morgonen och redan då står en lång kö av män, som vänta på sitt morgonkaffe och gröt, och sedan har man lokalen dagen lång till trängsel fylld.

Såväl från arbetarehåll som från den studerande ungdomens sida har man fått uppmaningar att öppna matsalar såväl i stadens centrum som i utkanterna. Detta är ju ett stort erkännande åt centralkökets idé.

Kaféernas och centralkökets verksamhet hade år 1914 en sammanlagd omsättning av 720,000 mark och under första hälften av år 1915 612,000 mark. Men under år 1916 hade ensamt kafé-rörelsen en omsättning på 1,404,559 mark.

Dagligen åtgår i centralköket 4—5 hl. potatis, 2 hl. kålrötter, 1 hl. morötter, c:a 100 kg. kött, 60—70 kg. smör, 50 kg. fisk, 400—500 liter mjölk, 90—100 liter grädde. Bröd för 200—240 mark om dagen. Kaffekonsumtionen uppgår till 300 liter o. s. v.

F. n. är anställd en personal på 32 personer mot 14 i början.

I ett av kaféerna konsumeras dagligen 20 kg. kaffe, 40 kg. socker och 100 liter grädde.

Under 1916 öppnades ett nytt folkök i centrum av staden, och att detta livligt frekventeras visar en omsättning på omkring 5,000 mark om dagen, som under 1917 ökades till 8,000 mark om dagen.

I början av 1916 öppnades en förstklassig matservering, som är förlagd i

Bocken som trädgårdsmästare.

När skapelsens herrar tillägnade sig vår "förstfödslorett" och det utan att ge oss den allra simplaste grynvälling i vederlag, läto vi detta ske utan vidare hörbart knot. Varför? Ja, det var väl den gamla inrotade auktoritetstron, att mannen har monopol på all kunskap och allt vetande och då skall han väl också kunna sköta hushållningen bättre än vi, när han nu äntligen vill vara så snäll och bekväma sig till det. Så trodde vi.

Har någonsin ordstävvet här ovan varit tillämpligt så är det väl när det gäller denna s. k. Folkhushållningskommission. Med vad rätt f. ö. tar den sig ett sådant namn? Kan inte denna apparat snart vara färdig för titeln "Tusenämbetes"-kommission? Det är åtminstone det mest synliga resultatet av dess arbete.

Någon hushållning i den mening man i allmänhet lägger i ordet kan det väl knappast bli tal om, än mindre någon

egen gård. Den består av ett 1:a klass kafé och matservering, en 2:a kl. matsal och två 3:e kl. matsalar. Matserveringen hade under exempelvis september månad 1917 en omsättning på en miljon mark.

Personalen är 96 personer, som arbeta 8 timmar om dagen mot en lön av 120 mark pr månad samt mat 2 gånger om dagen och kaffe. Dessutom hålles fria förkläden och personalen har 2 fridagar i veckan.

Platserna inom Elanto äro mycket eftersökta, trots krävande och tungt arbete. Det behöver väl knappast sägas, att all Elantos personal är organiserad och har avtal med Elanto.

Under 1915 inrättade Elanto en egen konserveringsanstalt, där bär, frukt och köksväxtkonserver beredas för matserveringarnas behov.

Likaså har Elanto egen svingård, som f. n. föder upp 300 svin med uteslutande avfall från matserveringarna.

Det senaste förvärv Elanto gjort är en större lantgård i närheten av Hälsingfors. Och även där har man öppnat matservering, som frekventeras mycket livligt.

All personal inom kafé- och matserveringarna anställs genom vår partikamrat Mina Sillanpää, som också är inspektris för kaféer och matsalar.

En sak att anteckna är kanske, att hela lantdagen intager sina måltider i Elantos matsalar.

När undertecknad på hösten 1913 besökte Hälsingfors, hade jag nöjet att bese Elantos lokaler, och jag försäkrar att man sällan ser så smakfulla inredningar och sådan ypperlig ordning och renlighet. Och vad maten beträffar kan jag endast säga att den var alldeles förträfflig.

Synd bara att vi ej ha något liknande här i Stockholm. A. Frösell.

folk hushållning. Vad man hittills funnit tyckes vara en fortgående strävan att hålla producenter och distributörer skadelösa för kristidens följder, ett nära nog ängsligt vakande över att ej dessas vinstmöjligheter minska. Den stora konsumerande allmänheten, främst de fattigare, som ej ha annat än sin arbetskraft att avyttra, få nära nog ensamma bära hela tyngden av krisen.

Här endast några ex. på hur huvudlöst såväl ransonering som maximiprissättning handhaves.

När på sin tid maximipris sattes på havre o. a. spannmål, var priset satt till kr. 19:50 hos odlaren och kr. 20:— hos grossisten för 100 kg. Upprepade gånger hörde jag en person beklaga sig över att han fick betala upp till 55 kr. för 100 kg. havre. Vid en förfrågan hos F. H. K:s ombud förklarade denne att grossisterna kunde ta hur mycket de ville för varan.

Det praktiska resultatet: En bonde som har mer havre än vad en "sakkunnig" anser honom behöva får sälja detta till F. H. K. för kr. 19:50 pr 100 kg., men om han skulle behöva något mer får han betala detta med vad grossisten behagar, eller vara utan.

Så sattes maximipris på grynj, risgryn bl. a., det högsta till 72 öre pr kg., vilket dock inte hindrade att handlare gladligen togo kr. 1:— à 1:10 pr kg. Överträdelse förstås och anmälan! Nej bevars, det var bara en viss del undantaget, som de fingo ta ett högre pris för.

Bland alla trevliga maximipris var väl också det på kalvkött. Gödkalv försvann som genom ett trollslag, och ville man ha kalvkött fick man betala maximipris för nyfödda kräk, som kanske knappt hunnit ta ett ordentligt andedrag. Nå, detta maximipris upphävdes hastigt och lustigt och 3 dagar därefter betingade kalvkött kr. 4:50—4:80 pr kg. Så blev smörproducenternas vinst inte fullt så stor som en del andra jobbares och genast stod man till tjänst: smörpriset höjdes med — 1 kr. och därmed var man genast mitt uppe i mjölkbrist och ytterligare höjning även av den. Det hade naturligtvis inte satts maximipris på mjölk. Nu lönar det sig flott att använda mjölken till smör samt "lägga på" gödkalv, och därmed kunna vi väl nästan räkna med permanent mjölkbrist. En brist som inte kan ersättas med något annat.

Goda herrar ransonörer och maximiprissättare, tag edra ransoner och fördela mellan man och åtta barn, därav sju ohyggligt matfriska pojkar i ålder 8—18 år! Mannen är malmslagare vid en hytta, det tyngsta arbete som förekommer där. Försök sedan ta denne mans arbete endast under ett skift eller, varför inte, ställ er i den matmoders ställe, som skall tillämpa eder sakkunskap i praktiken. Det går nog an att sitta på kanslier och byråer och ransonera ut 1 hg. smör pr vecka och

individ, men var snälla och hushålla med detta hg. också! Vi ha dock även en "dagen efter", eller en dag då vi få se följderna av denna misshushållning med människors hälsa och krafter och framförallt följderna av den undernäring, som de nu uppväxande, de som äro i den både bästa och värsta åldern, få.

Hur skall en arbetare, en fabriksarbetare med ömtålig mage, kunna stå på men den diet han nu måste hålla? Tack vare uthållighet och noggrann diet har det kunnat gå att trots allvarlig magåkomma kunna fortsätta sitt arbete. Hur länge kan en sådan hålla ut mot den matordning, som nu måste tillgripas? Hundratals av våra fabriksarbetare, för att inte tala om arbeterskorna, komma att ta obotlig skada av detta svältsystem.

Hur lång tid manne det behövs för att sedan reparera de vådor, man med sin misshushållning vållat vårt folk? Kanske någon kan försöka räkna ut det.

Säkert blir det lika svårt som att räkna ut hur långt vårt tålmod sträcker sig. Det tyckes vara mer än oändligt. När blir mättet rågat för oss kvinnor?

Agnes Söderquist.

De nya lagarna om barn utom äktenskapet.

Dessa lagar, som trätt i kraft 1 januari 1918, äro av stort värde för kvinnorna att få inblick uti. Centralstyrelsen har fördenskull låtit trycka ett litet häfte, däri Anna Lindhagen redogör för de viktigaste punkterna i dessa barnlagar.

Centralstyrelsen anbefaller organisationerna att sprida detsamma bland kvinnorna.

Häftet finnes att rekvirera från Morgonbris expedition och lämnas till organisationerna för 3 öre pr st.

Förteckning över oredovisade Morgonbris.

Borlänge: Hilda Danielsson.....	14: 40
Barkåkra: S. Svensson	8: 40
Franshammar: Greta Vallin.....	7: 20
Falköping: S. D. U. Kl.	12: 64
Lidköping: Anna Svensson	33: 40
Lund: Kvinnokl.	26: 36
Borås: Arbetarekommunen	12: —
Mariestad: S. D. U. Kl.	13: 60

Morgonbris exp.

Till följd av att redaktören hastigt insjuknat och svårigheterna för den tillfälliga red. att omedelbart kunna redigera ihop ett nummer har n:r 1 blivit beklagligt försenat. C. S.

Från agitationsveckan.

Om det var med en viss tveksamhet som en del klubbar grepo sig an arbetet med anordnandet av vår agitationsvecka, så torde nu bland de flesta ej råda mer än en mening om densamma, nämligen att det var en god idé, som om möjligt bör upprepas.

Även om, som en kamrat skriver, det på en eller annan plats ej "blev något fiskafänge den gången", så har vår agitationsvecka ej haft sin minsta betydelse i det, att många klubbar ha kommit i tillfälle att utöva en självverksamhet som de kanske ej hittills trott sig om.

Vår agitationsvecka synes — där den på allvar planerats — på ett lyckligt sätt ha kunnat frammana fördolda krafter till arbete och en verklig livsenergi återspeglas i arbetet och dess resultat. Detta är ju glädjande nog då det är första gången våra kvinnoklubbar prövat denna agitationsform, men vi få väl också tro att det innebär ett löfte för den tid som kommer och framförallt: framgången är ju ett bevis för att "det går" om man ärligt bjuder till.

I huvudsak har agitationen planerats genom kvinnodistriktet, där sådana finnas, och genom klubbarna direkt. I några fall med ekonomiskt understöd från C. S. och endast en turné ordnad genom direkt medverkan från C. S.

Rapporter och meddelanden ha hittills inkommit till C. S. från följande platser (övriga måste överstå till nästa nummer):

Karlskoga.

Härvarande kvinnoklubb inledde agitationsveckan med föredrag av Alma Norsell, Karlstad, med ämne "Kvinnorna och politiken". Nästa möte var enskilt, varvid det från C. S. utgivna föredraget upplästes av ordf. Vidare hölls möten med synnerligen utmärkta föredrag av ena dagen komm. ordf., A. Rytter, om "Kvinnans uppgift i det nuvarande samhället", och andra dagen av folkskolläraren Erik Eriksson om "Folkskolan och arbetareklassen". Ännu ett möte var planerat, men måste inställas. Om alla dessa möten gives omdömet att de voro ypperliga och instruktiva och allt som allt torde kunna sägas att klubbens agitationsvecka varit synnerligen lyckad.

Karlstad.

Vi ha haft tre möten. Ett med föredrag av Ruth Gustafson om "Dyrtiden och arbetareklassens kvinnor", ett med föredrag av underinspektör G. Strömberg om "Arbetarörelsens mål", varjämte förekommit musik och sång. Sist ett enskilt möte, där en av klubbens medlemmar, Alma Svensson, höll föredrag om Oscar Stjärne. Alla möten väl besökta och stämningen god. Sammanlagt har inom Värmlands distrikt avhållits 11 möten med föredrag av fru Gustafson.

En liten rapport med mycket "talande" innehåll föreligger från

Sundsvall

över den av kvinnoklubben anordnade agitationen i Medelpad med Disa Västbärg och Selma Nordlander som talare.

20 möten ha hållits, besökta av omkring 800 åhörare. 11 klubbar ha bildats och 3 interimsstyrelser ha valts. För Morgonbris har anskaffats 11 kommissionärer med en sammanlagd prenumerationssiffra av 225 ex. Dessutom ha spritts en del olika flygblad.

Vårt arbete har mötts av varmt intresse och resultatet kan väl sägas vara storartat? (Instämmer!)

Gemensamt med kvinnoklubben i Västerås anordnades av C. S. en turné i mellersta Sverge. Talare Disa Västberg från Sundsvall. Fru V. besökte 13 platser, varunder bildades klubbar i Fagersta, Tillberga och Borlänge samt förbereddes en i Skultuna.

Eskilstuna kvinnoklubb hade anordnat föredrag i Brottsta, Hellby och Torshälla. I Hällby valdes en interimsstyrelse att förbereda bildandet av en klubb och i Torshälla vidtoges även förberedelser för klubbs bildande, så Eskilstunaklubben har fortfarande arbete. Talare var undert., som även talade vid möte i Uppsala den 9 dec., där en klubb bildades med ett 40-tal medlemmar.

I Södertälje talade Kata Dalström inför fullsatt lokal över "Kvinnorna och det sociala samhället". God stämning och fem nya medlemmar skriver sekr.

Från fyra av våra Skåneklubbar rapporteras om möten. I Malmö stort möte med föredrag av redaktör G. Löwegren om "Vänsterpolitik och kvinnlig rösträtt". I Trälleborg fredsmöte med föredrag av skriftställare Otto Lund. I Ystad föredrag av Anna Åkeson, Malmö. Klubben firade på samma gång 18-årsfest, och i Furulund har samtidigt ett stort kamratmöte för kvinnoklubbarna varit anordnat, från vilket referenten intygar att alla åtskildes med förnyad arbetslust.

Jag slutar nu med rapporten från Arvika. Lydia J. skriver roligt om att det är svårt att slita sina tankar från det vi tala om när vi stå i "paltkö", "fläskkö", "mjölk- och smörkö" o. s. v. men rapporterar i alla fall tvenne lyckade möten med föredrag av Ruth Gustafson och Alma Norsell. Resultatet blev "flera nya medlemmar och vi hade gärna velat anordna ännu flera möten". Till sist säger vår meddelare:

"Kamrater! Med sorg och grämlöse se vi nu hur mycket vi försummat. Hur annorlunda kunde det inte ha varit om vi i tid varit på vår vakt, särskilt mot jobberi och dyrtid, som nu är nära att taga livet av både oss och våra kära, dem vi så gärna ville skydda. Det är hög tid att vi genom sammanslutning räcka varandra händerna för att gemensamt kämpa oss till bättre förhållanden. Alltså nya medlemmar och nya klubbar landet runt, vare det vår lösen."

Blodskuld.

Efter W. Kingsley Tarpey.

När för den nya tidens domarbord vår tid skall stå till rätta sist en dag, vem skall då dömas tyngst för blod och mord, för gudlöst brott mot broderskapets lag?

Helt säkert icke den, vars hand är röd av färska dödssår och omkring vars fot ses utav skonslöst gjutet blod ett flöd, som ropar emot skyn med hämndehot. Ty dessa dock ha delat kampens ve och natters vaka, hunger, köld och svett, och mördande i stridens yrsel de till gengäld sina egna liv ha gett. Ej heller de, som följde "ärans" lag i bister trohet, lydde stridens båd och modigt ledde härarna till slag, och blodig kamp och mörka mannadåd.

Men, furstar, tärda utav ärans brand och maktlust, träden fram ur folkens ring, ni som ha fått miljoner liv i hand och kastade dem bort för ingenting, ni statsmän, vilka samvetslöst och fegt löst krigets band för taburetens skull, ni spelare och månglare, som vägt upp liv med mindre vikt än gods och gull! Och ni, som bådo gud med "heligt" mod och drogo emot hedningar ert svärd och skrevo uti herrans namn i blod ert evangelium i vefull värld!

Och du som ser på vädjobanan ned och blåser under stridens hemska glöd, du klass, vars vilda lystnad fordrar mer än gladiatorns dystra kamp och död, vad skall du få för dom, som tränges där, till tidsfördriv att uppå fasan se, som ärekrans åt segrarns panna bär och jublar åt de många offrens ve? Hur skall du dömas, som till fjärran strand med patriotiskt skrån sänt folk till slakt och tog till sken ditt kära fosterland men tänkte mest på ökning av din makt?

För att i yppighet du leva må, din knektahop förhärjat fjärran bygd. För att ditt eget hus må säkert stå du störtat tusen hyddor utan blygd.

För vinst och ro i lugna hemmet här och för en ära, som är intet värd, som endast är en skam, av likar bär du hundratusenden till offergård.

Du kanske tror din hand från blodskuld fri då del i kampen ej du tagit har. Men rovet tog du. Domen ock skall bli: "I själ och hjärta mördare du var."

I denna önskan kunna vi nog alla instämma och var och en göre sitt till för att förverkliga.

Centralstyrelsen hälsar härmed alla de nybildade kvinnoklubbarna välkomna till vårt gemensamma arbete och tackar alla, "ingen nämnd och ingen glömd", för oförtrutet, uppoffrande arbete för att föra vår sak framåt!

(Forts.)

För Centralstyrelsen:
A g d a Ö s t l u n d.

Litteratur.

Ludvig Nordström: Resan till Cythere är en uppfriskande lektyr i all den pessimism och förtvivlan vari vi befinna oss. Ludvig Nordström tror på en bättre värld, ja, till och med på en idealvärld efter kriget. Det verkar som våra gamla samhällsdrömmier, vilka redan syntes oss hava fallit i grus och aska. Emellertid är det på hoppet människan lever, det är därför innerligt väl att någon vill lära oss hoppas. För övrigt är det en viss sanning, i vad Nordström säger oss, ty efter krigets måste ju med naturnödvändighet komma en bättre värld.

I boken, som är lång och grundlig, skildras ett svenskt äkta pars resa uti den nya världen. Det är ett obeskrivligt nytt Tyskland de komma till. Det gamla Tyskland omtalas egentligen som demonstrationshistorier om hur det inte skall vara. I det nya Tyskland finnes däremot platt ingen militarism men däremot matvaror i överflöd. Och inte bara "tvål och parfym, och mat och kläder, och hälsa och glädje", utan också "kärlek till hela världen". På följande sätt resonerar den nye tysken, i sanning en efterlängtvärd företeelse: Tyskland har givit mänskligheten världsfreden. Det har visat världen det högsta och sämsta kriget och militären har kunnat komma till och nu lever Tyskland för att skapa idealsamhället.

Vid ankomsten till Köln mötes det svenska paret av ett förbluffande uttryck för den nya världens uppfattning. Där förevisas såsom en antikverad löjlighet den väg kejsaren tog från bangården upp till högaltaret i Kölnerdomen, då han besökte Köln under kriget och vid domkyrkans högaltare på knä tillbad den dåvarande tyske guden.

Vårt svenska par besöka också massor av institutioner: alla trevliga och praktiska för att av de tyska människorna göra de kunnigaste och nyttigaste, men på samma gång också de gladaste människor i hela världen.

Ankomna till Paris bliva de mottagna med stor vänlighet, ehuru de äro svenskar. Intet småaktigt agg existerar i den nya världen och då chauffören hörde att de kommit över Tyskland sade han: "Å, bochern! Dem känner jag. Det är ett bra folk. Jag har slagits med dem. Nu ha vi gjort upp. Rättvisan framförallt, ser herrskapet. Jag är internationalist som hela Frankrike och hela världen! Det är ett stort folk, ett tappert folk, ett aktningvärt folk. Få de bara femtio år på sig, så bli de lika bra som fransmännen." — I Paris synes dem att de möta skapandet av den nya mänskligheten. Det är icke blott talare, som exalterat tala därom, man försöker också inviga dem i hemligheten, hur

Militarism och Civilisation.

allting går till. Här erkännes gärna, även av en aldrig så glad och tacksam läsare av Nordströms bok, att själva skapandet av den nya mänskligheten framstår, som i alla utopiska böcker, icke så litet oklart, men man kan säga att det är byggt på hygien, glädje och människokärlek. En bra trio, problemet är bara hur sammansättningen skall vara för att få fram den fullkomliga människan i det fullkomliga samhället.

I Belgien, där den industriella och jordförbättrande utvecklingen redan nått fabulösa resultat, möter man gamla bekanta från krigets dagar, såsom Huysmans och Gerlache.

Till sist anlända svenskarna till England. Det är Cythere, det förlovade landet. Detta ägnas endast några sidor, och det är bra gjort av författaren, ty paradiset kan ingen beskriva, det är bäst då man bara anar det.

Marika Stjernstedt: En officershistoria. Detta är en samling krigsberättelser. De äro utmärkta. En är historien om en österrikisk officer, som är med om infallet i Serbien. Det är en ärlig själ. Han lyder, men han lyder icke utan en inre kritik. Han resonerar över kriget liksom hans motståndare serberna, folkskolläraren Luka. Författarinnan har lyckats få två människor levande. Det är inga uppstyltade krigare, det är människor. Luka, såsom fosterlandsförsvaren, blir ju, som den förörättade, mer en idealfigur. I den österrikiske officeren kunde ju författarinnan mycket väl skildrat brutaliteten personifierad, om hon velat hängiva sig åt något speciellt centralmaktshat, som folk föreställer sig att allt ententvänligt folk lider av. I stället har hon skildrat österrikaren som en sympatisk ung man, ett offer för kriget, vars

Englands kvinnor ha erhållit sin rösträtt.

Underhuset har den 7 dec. 1917 i tredje läsningen antagit valreformförslaget. Förslaget ger praktiskt taget rösträtt åt alla män över 21 år samt därjämte åt alla soldater och matrosar, som fyllt 19 år, och åt alla kvinnor över 30 år.

Så är då frågan löst även i detta land där striden stått hårdast och oförsonligast. Från Tyskland äro däremot utsikterna för frågans lösning nu mindre än någonsin. Kvinnorösträtten behandlas där med förnäm tystnad i det nya rösträttsförslaget. Olika kvinnofraktioner ha också samlat sig till en harmfylld protest.

grav i det främmande landet hans förtvivlade moder icke kunde finna. — Han vinner till den grad läsarens sympati, att man icke fäller någon dom över honom, då han med segrarens rätt gör en serbisk flicka till sin. Berättelsens gripande tragik är, att flickan är Luka's utvalda.

En liten berättelse från Frankrike om fröken Elisabeth är en fin skildring om en ensam ogift fransk officersdotter, som aldrig varit van att reda sig i livet. Men ehuru tyskarnas invasion närmar sig, stannar hon i det gamla hemmet i stället för att fly, som så många andra. Hennes ensamhet förleder henne till en förälskelse, men naturligtvis helt aktningvärt på avstånd — hon är ju en fransk dam av familj — och när det sedan upptäckts, att hennes uppvaktande är en spion, har hon mod att avslöja honom. Därmed är hennes livs enda roman lyktad.

Vidare är det historien om värds-husvärden Jaquemin, en elsass-lothringare, som varit med 70 och 71, och om huru en ny generation under tysk regim vuxit upp och som icke sett så mycket av det gamla som Jaquemin. Han fick också vara med att fransmännen besatte hans hemort under det nya kriget och "hur uppför flaggstången långsamt hissades den fladdrande duken av en gammal trikolor". Det var på Jaquemin's hus. Och de, som stodo där nere, sågo också något mera: "En gammal vithårig man, som vid fönstret en trappa upp låtit sitt huvud sjunka ned i händerna och som grät som om hans hjärta brustit."

Ännu ett par mycket läsvärda berättelser är i det i Marika Stjernstedts bok. Men ni måste läsa dem alla själva, det blir för långt att berätta dem.

A. L.

Kring årsskiftet.

Det förflutna året har varit ett av de märkligaste i mänsklighetens historia. Sällan eller aldrig har mellan två årtal sammanförts så stora och huktiga händelser som dem vilka passerat under tidrymden 1917—1918. Det har gjorts världshistoria mellan dessa årtal, såtillvida har det varit en tid intressant att uppleva, om den ock samtidigt för världens folk varit i hög grad parad med lidande och försakelse.

Vid förra årsskiftet vägde som nu ställningen på de avgörande stridsfronterna jämnt. Krafterna hade prövats, men ställningskriget hade inte någondera parten mäktat förändra. I denna situation kom Tysklands första fredsbud och vid själva årsskiftet följde ententens svar, givet genom president Wilson. Dess innehåll är känt: inga underhandlingar. Den samtidigt avgivna deklARATIONEN av ententens krigsmål, i vilken rent annektonistiska krav återfunnos, bar även i sig allt annat än fredslängtan. Man hoppades på militära framgångar och man räknade med erövringar.

Kraftmätningen har pågått — utan resultat på de avgörande fronterna. Miljoner ha förmåtts att gå fram eller hålla stånd, där miljoner före dem funnit döden, mordmaskinerna ha arbetat, lidandena och umbärandena ha vuxit i kapp med de militära ansträngningarna. Vid årsslutet har man reellt inte hunnit någonstades, förmågan väger fortfarande jämnt inom de båda maktgrupperna och Tysklands framgångar i öster och i Italien uppvägs i det närmaste av ententens diplomatiska seger i väster, bestående uti Amerikas indragande i kriget.

Men därutöver har dock inträffat något som i mycket förändrar bilden. Den stora ryska revolutionen, tsarväldets sammanbrott, gör 1917 till ett historiskt år av första ordningen, enastående nära nog i världshistorien. Vad revolutionen skall föra med sig för världens folk är väl ännu omöjligt att säga; på djupet gå dock dess återverkningar redan nu i alla land, siande om andra tider och en ny tingens ordning, som blir omöjlig att komma ifrån.

Parollen den annektonsfria freden gav revolutionen redan från början en kraft, som intet kunnat förtaga verkningarna av. Och den har sedan upptagits av den vaknande arbetarevärlden i alla länder. Stockholmskonferensen blev det synliga uttrycket för denna fredsviljeanspanning och om än dess verk på grund av kända omständigheter ej kunde slutföras, gav det dock en inriktning av strävandena, som aldrig helt upphört att verka.

I årets elfte timme kom så den nya fasen av händelserna i Ryssland, ut-

Brasen: MORGONGRYNING.

mynnande i fredsförhandlingarna i Brest-Litovsk. De närmanden Tyskland där ansett sig böra göra till de ryska fredsmålen bilda en port som helt öppnad kunde leda till den åstundade allmänna freden. Där står mänskligheten nu, fredshoppets fackla brinner, om ock med svagt och flämtande sken.

Den enda kraft, som i detta nu kan betvinga de imperialistiska intressen, som även denna gång söka omintetgöra ett verkligt närmande, ett resonande åtminstone om möjligheten av en uppgörelse, är den internationella arbetarevärlden. Tecken finnas, som tyda på, att världens proletariat håller på att samla sig till en verklig fredsattack. Frankrikes socialister stå i klar kampställning mot den krigsgalne Clemenceau, Englands arbetare ha samlat sig politiskt som aldrig förr och synas intaga en allt klarare ståndpunkt till de krav, som genomförda kunna leda till det sammanförande av parterna, utan vilket en fred är otänkbar. Målmedvetna strävanden i samma riktning kunna även konstateras bland arbetaremassorna i andra länder.

Dagens situation är beroende av i huru hög grad den internationella arbetarevärlden förmår att göra sig gällande. Kan den samla sig, förmår den uppnå ett enigt framträdande — då kan 1918 föra freden i hamn. För att nå dithän behövas alla goda krafter, varje energienhet som kan uppdrivas. Vår plats i de strävandena är given: tillsammans med våra bröder och systrar inom Internationalen måste vi lägga in all vår kraft för att nå fram till fredens garnning. I den fullfölja vi vår dagliga kamp mot nöden, sträva till att föra undan eländets vinter och kunna uppnå att se förhoppningarnas ljusa vår spira upp på nytt.

Till arbetet!

Gotthard Bömer.

En renare ton.

Varför har den allmänna tonen, inte minst i hemmen, blivit så förflackad, ja, ofta rent av simpel, som den är? Kan det vara ett kännemärke på framåtskridande, att man utan vidare skjuter åt sidan gamla goda seder utan att sätta något likvärdigt i stället? Var är aktningen för det ömtåliga något, som i bästa mening kallas god ton? Vad kan man svara? — Ingenting påtagligt, ingenting reellt synes ju ha gått förlorat och ändå — fyllas vi med ängslan. Vi kunna inte undgå att känna, det förändringen inte enbart är ett nödvändigt steg ifrån pryddhet och onödig stränghet fram emot andlig frihet och större naturlighet. Kanske har det strävats ditåt, men ofta nog tyckes man ha tillägnat sig den nya tidens sedecodex ungefär efter samma principer som en viss potentat plägar tillämpa, när han läser bibeln.

Vem bär den drygaste skulden härutinnan? Vågar jag svara: Kvinnan! Husmodern-värdinnan, ungmön-kamraten, fästmön och makan. Varför tolererar hon tvetydigheter, simpelheter och tanklöst sladder? Hon kan ju, även utan att behöva stöta någon för pannan, ge sitt ogillande uttryck på så många sätt. De flesta kvinnor veta nog också detta, men de vilja av någon anledning inte göra sin insats. Om nu den frambrutande merkantilismen med dess många ofrånkomliga vådor för ett folks andliga hälsa är en nog så svår, om också ej medveten fiende till många ideella strävanden, så borde dock alla goda

viljor samverka till att hålla luften ren från dekadansens smygande sjukdomsfrön.

Ty knappast kan det väl kallas bakåtsträvande att bjuda halt åt olater, även om dessa äro än så vedertagna och t. o. m. anses som mycket passabla. Jag undviker här avsiktligt att ge mitt uttalande en mera konkret form genom att ta exempel ur det dagliga livet. Sådant skymmer så ofta grundtanken och för resonemanget i de banor, som pläga köras i ändlösa tidningsenquêter. Det är nog ändå oftast så, att den, som gärna vill tala om hur man skall handla i fallet A eller fallet B har ganska små möjligheter att foga samman det hela till en harmonisk enhet. Därför är det väl lämpligast att låta tanken gå till dem, som ha en levande inneboende känsla för den rätta vägen från livets A till dess O. Hos dem skall en vädjan för den hotade andliga trevnaden ej förklinga ohörd.

Vår kultur kan vara en tunn fernissa, som lätt faller av, om den ej aktas för stötar, det kan nog vara sant, men ingen sanning är dock så absolut, att den inte i sig kan innesluta en motsägelse. Att från höjderna av en inbillad andlig överlägsenhet med klumpiga åthävor sätta sig till doms över det, som ändå var det hittills uppnåeliga resultat av långa, ofta nog överhövan prövande och luttrande århundradens oavlåtliga strävan, detta är dekadansens tvivelaktiga adelsmärke på ett släkte. Dekadans och okultur räcka varandra handen och livet vulgariseras. Ur rent estetisk synpunkt må det därtill sägas, att det klär oss barn av det tjugonde århundradet utmärkt illa att andligen axla vildens primitiva björnskinnsfall. När vi i vällovlig iver att göra rent hus med fromleri, hyckleri och all slags fariseism gå därhän, att vi också vraka de goda seder, av vilka dessa företeelser voro en avart, då kunna vi med skäl fråga oss, om vi inte ha kastat ut barnet med badvattnet.

Exempel undviker jag fortfarande, men vågar ändå hoppas att bli förstådd. Oskick och andlig osundhet frodas nog invid knutarna hos oss litet var och mången har nog också känt harmen stiga inom sig, utan att kunna göra något åt saken. Detta är ängslände. Men, vad göra? Ordet ligger hos kvinnorna, den nya tidens sunda, naturliga, vakna och orädda kvinnor. Skola de gäcka oss? — Vi vilja ej tro det.

Ni kvinnor, som i en varm tro på en

Hanna Pauli: VANNERNA.

Änkepensionering i Amerika.

Man har i Amerika de senaste åren börjat att lätta på bördan för många av samhällsöräffärdighetens och industrialismens offer — änkorna och de faderlösa. Änkepensioneringen har mildrat följderna av hetsjakten på arbetsmarknaden.

Amerika har många änkor. "Män äro billigare än timmer", sades det i gruvdistrikten i Colorado för några år sedan när man hellre i gruvorna tog risken av ras och spillda människoliv än att kosta på tillräckligt antal gruvstöttor och nya när det behövdes att göra dem säkrare. Många blevo då änkor och många bli det allt fortfarande. Industrin kräver årligen minst 35,000 i döda och 700,000 i skadade (olycksfallsförsäkring har under de senaste åren genomförts i många stater).

Utom olyckshändelser, som göra många till änkor, är det sjukdom, mest lungdot, fattigdom, arbetslöshet, krogliv, den ohyggliga arbetsintensiteten, som lägger familjeförsörjaren i en förtidig grav — och änkorna och barnen bli lämnade att dra sig fram så gott de kunna med eller utan hjälp av den almäna barmhärtigheten. Jag har träffat änkor, som med otrolig energi dragit sig fram med en stor barnskara, andra ha dukat under och åter andra

renare, friskare lycka, vilja bejaka livets glädje: Gör bruk av eder makt till det goda! Vilja ni rensa luften, så skall den bli ren. Vad kvinnan vill...

Fritz Sandqvist.

ha lidit skilsmässans alla kval och lämnat dem till barnuppfostringsanstalter.

Med änkepensionering menas att medellösa änkor med barn på order av barndomstolen få sig tilldelat en viss summa i månaden för att bli i stånd att taga vård om sina barn i sitt eget hem i stället för att som förr sända dem till barnuppfostringsanstalter eller kanske själva duka under i strävan att försörja dem.

Denna pension från staten är ej välgörenhet eller fattigdomsunderstöd. Ett av de mest avgörande argumenten för den är att modern skulle förtjäna sitt eget uppehälle genom arbete, som vore av största valuta för staten — det att bäst uppfostra sina egna barn.

Härvid är dock att märka att det ej är något nytt att staterna bidra till de faderlösa underhåll. Änkepensioneringen har blott omplacerat statens understödsmedel. De katolska politikererna ha noga dragit försorg om att rikliga bidrag lämnats barnuppfostringsanstalter, som det oaktat fått en gloria av välgörenhet. Det månatliga underhållet till dessa institutioner har oftast överstigit det belopp, som betalas ut i änkepensionering. Chicago betalade så mycket som upp till femton dollars i månaden för varje barn till anstalter, då det i början betalades endast fem och sju dollars till änkorna, men där var det politik med i spelet, förstås — institutionerna ville ej ge upp sina feta anslag. Det har visat sig, av lätt förstådda skäl, att det har varit dessa institutioner och de välgörande sällskapen, som intensivast motarbetat änkepensioneringen!

Beloppen som utbetalas variera. Ohio, som har en liberal lag och som är en av de bäst administrerade i unionen, betalar femton dollars i månaden

(Forts. å sid. 10.)

Litterära kvinnor.

Små stämningar och korta biografier.

II.

Vi slutade förra artikeln med Fredrika Bremer och nämnde hennes starka andliga släktskap och gemensamhet med Geijer. Naturligtvis efter Geijers omvändelse, som glädde Fredrika Bremer så mycket och gav henne ännu mera anledning att hoppas och tro på ljusare tider.

Den verkligt socialreformatoriska tendensen, som ju överallt varit skönjbar i hennes skrifter, kom dock till fullt uttryck först i romanen "Syskonliv", som utkom 1848. Detta stora, märkliga år, vars händelser glädde Fredrika Bremer — till stor undran och förstämning bland en del av hennes närmaste och vänner.

Kritiken var också påpasslig och frågade om hon bekände sig till kommunismens läror. Så "farligt" var det väl ej. Dock — utan intryck från "den stora brand som kringbrusade jordklotet och vid denna tid for över alla jordens länder var väl den vind, som smekte hennes panna"!

Hon styrde nu kosan till Amerika, hennes Utopia för statslivet, där hon stannade i två år. Här i det nya landet fick hon också se kvinnans uppfostran lyft till en hos oss icke anad höjd.

Hemkommen förklarade hon, att blott ännu en roman ville hon skriva och i den skulle hon tala ut.

Hon gjorde så också. Det blev i Hertha eller en själs historia. Boken utkom förresten på tyska och engelska först.

Hertha blev i estetiskt hänseende och i sin avsaknad av poetiskt liv icke något litterärt konstverk. Något som förf. själv också senare insåg. Men den blev ur samhällshistorisk synpunkt en verklig bragd. Och den utsatte förf. för de hätskaste angrepp. Kort före sin död skrev också Fredrika Bremer:

"Med Hertha äventyrade jag, nej uppoffrade min popularitet som författarinna. Att jag kunde det, har sedan glatt mig och skall glädja mig i min dödsstund."

Hertha väckte kvinnofrågan till liv i Sverige, framkallade en opinion, som växte till en makt. Som roman lever Hertha väl ej, men den lever i de reformer, vilkas lösning den främjat. Det har också med rätta sagts att Fredrika Bremers betydelse är tvåfaldig: som skönlitterär författarinna och som socialreformator.

På en kyrkfärd juldagen 1865 förkylde hon sig och dog, i barndomshemmet Årsta, på årets sista dag, 64 år gammal.

Även Fredrika Bremer hade som ung naturligtvis haft sin kärlekssaga. Hon skriver därom själv i sin dagbok: "Där jag älskade. älskades jag icke

igen, och där jag blev älskad i kärlek, kunde jag icke besvara med samma känsla."

Ifrån att ha varit anmärkningsvärt fattiga på romanlitteratur från egna författare skulle denna form nu bli vår litteraturs huvudart, sedan Fredrika Bremer och Jonas Lowe Almqvist givit föredömet. Från 1830 visar prosadikten en nästan överrik alstring.

Bland de många som kände sig kallade var även Fredrika Bremers samtida, friherrinnan Sophie von Knorring, den mondäna författarinnan till "Cousinerna".

Men fast Fredrika Bremer och friherrinnan så småningom personligen blevo goda vänner: någon gemenskap i idéernas värld blev det ej. Den högaristokratiska konservativa friherrinnan kunde ej få någon förståelse för de frihetsvindar, som då började blåsa genom världen och varav även vårt lilla land ej undgick att få en fläkt.

Sophie von Knorring, född Zelow, blev det aristokratiska hemlivets skildrarinna — väl förtrogen som hon var med alla dess enskildheter. Men därtill skrev hon — i underlig motsats — sin samtids mest omfattande bonde-roman. Naturligtvis mycket idealiserad, varför också kritiken anmärkte att det var "hyddan, tecknad från salongen".

I likhet med Anna Maria Lenngren ägde Sophie von Knorring stor beläsenhet och bildning men i olikhet med henne sökte hon på allt sätt att visa och lysa med dessa egenskaper. Hon var emellertid en utmärkt berätterska. Dock led stilen av en alltför onödigt bredd och en med åren tilltagande vårdslös språkbehandling.

Sophie Margareta von Zelow var dotter till överstelöjtnanten och hovmarskalken von Zelow. År 1820, då hon var 23 år, gifte hon sig med en bra mycket äldre man, friherre von Knorring. Han angreps emellertid av ett svårt hjärtlidande, från vilket han förgäves sökte bot och dog 1848, 51 år gammal.

Några år efter friherrinnan Knorring framträdde en romanförfattarinna av ett helt annat kynne — Emilie Flygare-Carlén, född Smith.

Vi påpekade i förra artikeln om fru Nordenflycht, att hennes levnadsöden voro av eftervärlden bättre kända än hennes skaldskap, och detta kan måhända också gälla om fru Flygare-Carlén.

Fjortonde barnet till handlanden och sjökaptenen Rutger Smith föddes Emilie i Strömstad den 8 aug. 1807. Från fadern hade hon sitt poetiska påbrå och med fadern fick hon följa från sitt 12:te år på hans färder och göra bekantskap med skärgårdsliv, skärgårdskaraktärer och skärgårdsnaturen, där fantasin fick näring lika väl som det låg realism i detta liv. Tjugo-årig gifte hon sig med en betydligt äldre man, provinsialläkaren Axel Flygare och flyttade med honom till Småland. Efter sex års äktenskap

blev hon änka och flyttade till sin mor med två små barn, en son och en dotter.

I Strömstad och på Dal tillbragte hon de närmaste åren och gjorde här också bekantskap med den man, som för henne fick den största betydelsen och som blev hennes "öde". Det var Reinhold Dalin, en trettioårs man, jurist och förresten ej så litet av ett snille. De grepos båda av en häftig passion, förlovade sig 1834, men i november 1835, innan ännu bröllopet hunnit stå, träffades Dalin på en återfärd från en tingsresa av ett häftigt sjukdomsfall och avled i närheten av Bullarsjön, dit fästmon skyndat till hans dödsbädd. På våren 1836 föddes deras barn, en dotter, som lämnades till släktingar att uppfostras och som också blev en rikt begåvad författarinna.

På Emilie Flygares utveckling hade denne man övat ett stort inflytande. Hon säger själv, att han lämnade efter sig "minnet av den klara och fria blick, som en snillrik mans samtal sprida över föremål, personer och livets djupare frågor och förhållanden".

Under de provningar, som hemsökte henne — första dottern dog nu även — var det som tanken på att bli författarinna mognade till beslut. "Jag blev aldrig en boklärd kvinna", säger hon, men jag hade levat, och själen tillryggalade långa sträckor väg, även då kroppen var stilla. Så blev flickan från skärgården en dag i stånd att ge liv åt de bilder, hon sett."

Det blev en överflödande alstring av romaner — sex på tre år! Vid denna tid bosatte hon sig på sin förläggares uppmaning i Stockholm.

Den vackra trettioåriga änkan blev föremål för mycken beundran och hyllning. I synnerhet var det två som tävlade om hennes ynnest och den ene av dessa var ingen ringare än den då 31-åriga finske tänkaren Snellman. Den andre var den 23-åriga juristen och poeten Johan Gabriel Carlén, som också till stor förvåning från bekantskapskretsen avgick med segern.

Det blev uppdraget åt August Blanche, Snellmans nära vän, att per brev — Snellman vistades vid det plötsliga äktenskapets ingående i Tyskland — meddela nyheten. Brevet var klart och fint hållet, men tyvärr alltför långt för att här citeras.

Äktenskapet med Carlén höll ej vad det i början lovade, utan blev i vissa avseenden mindre lyckligt.

Det kom nu ett par utmärkta romaner, "Skjutsgossen" och "Rosen på Tistelön". Den sista en skildring av den gamla smugglaretiden med dess vilda liv. Sedan kom, med några mindre bemärkta böckers mellanrum "Enslingen på Johannisskaret" och "En natt vid Bullarsjön". Därefter kom "Ett rykte", om vilken, såväl som om "En natt vid Bullarsjön" det stod mycken strid.

Fru Carléns yttre ställning var nu synnerligen god. Hennes penna betalades högt och hon översattes till utlandet, där hon vid denna tid jämte Tegnér och Fredrika Bremer representerade svensk litteratur.

Så inträffade plötsligt en händelse som förlamade hennes verksamhet. Hennes begåvade son, Edvard Flygare, avled vid endast 23 år. "De föregående sorgerna i Emilie Carléns liv hade drivit henne till författareskapet, där hon ville söka tröst. Denna nya svåra sorg bragte henne till tystnad".

I sex år vilade nu hennes penna. Men så kom "Ett köpmanshus i skärgården" och nu tillägnades hon också Svenska akademiens stora medalj i guld.

Emilie Flygare-Carlén nådde hög ålder och sparades ej på sorger. Än en gång blev hon änka. Dottern med Dalin, som aldrig stått väl till sin mor, dog även. En fosterson drunknade och till sist gick större delen av hennes förmögenhet förlorad i ett bankfallissement. Till allt detta träffades hon av försvagad syn. Hon dog 1892, 85 år gammal.

Från kvinnoklubbarnas arbetsfält.

Eskilstuna.

I Morgonbris har ej synts till något från oss på mycket länge och vad är orsaken? Ja, vad skall man svara annat än att det har ej blivit av. Och troligen är det så för de flesta av klubbarna, ty det står inte mycket ifrån deras arbetsfält i vår tidning nu, men man förstår att trots detta så är ingen klubb överksam. Så också med vår klubb. Vi ha legat i hela sommaren. Början gjordes 1 maj, då vi utsände flygblad och genom tidningarna uppmanade kvinnorna att delta i demonstrationen och för en gång blev det en ståtlig uppslutning av kvinnor: 2,500 deltago. Den 7 maj anordnade klubben ett kvinnomöte för behandling av livsmedelsfrågorna härstädes. Mötet blev besökt av över 600 kvinnor och en kommitté tillsattes för att föra fram de gjorda uttalandena till vederbörande. Senare utlystes ett liknande möte, då denna kommitté avlämnade rapport över vad den hade uträttat. Två av klubbens medlemmar blevo därefter invalda i livsmedelsnämnden. Klubbens ordinarie möten ha under sommaren varit välbesökta och många viktiga frågor ha behandlats och under denna tid ha vi haft glädjen hälsa 11 nya medlemmar.

Med kamrathälsning.

Thresja.

Klubbarna uppmanas att från Morgonbris' expedition rekvirera 1917 års kongressprotokoll och att ta upp till behandling de frågor, vilka kongressen uppmanat klubbarna att diskutera.

Till de klubbar, som önska en förberedande handledning i medborgarkunskap rekommenderas Nils Helgers Medborgarbok för fortsättningskolan. Den finnes i bokhandeln och priset är 1 kr.

V. U.

Lönerörelse bland sömmerskorna i Stockholm.

En omfattande lönerörelse, som berört såväl I:a som II:a klass klädnings-sömnad inom beställningsbranschen och blus-, bachfisch- och barnkläderskonfektionen, har under hösten pågått och som först de sista dagarna på gamla året i sin helhet blev färdig.

Avtalet för klädnings-sömnaden, som omfattade firmorna Nord. Komp., A.-B. Sidenhuset, A.-B. Thunborg och Aug. Magnusson, har varit gällande sedan den 14 nov. De förhöjningar, som tillkommit, torde genomsnittligt kunna beräknas till 25 proc. Hos någon firma har förhöjningen blivit högre till följd av den förut så mycket lägre betalningen. Detta gäller styck- och ackordsarbetet. Veckoavlöningarna stego med 4 à 5 kronor pr vecka.

De underhandlingar, som sedan fördes och omfattade det övriga arbetet gällde endast Nord. Kompaniet och A.-B. Paul U. Bergström. Förhöjningarna här blevo i genomsnitt desamma.

För dem, som arbetat inom fackföreningsrörelsen för kvinnornas organisation, är det nu uppnådda inom sömnadsbranschen utomordentligt glädjande. Det skulle nog kunna skrivas många spalter om alla de försök som gjorts sedan 1903—1904, då de voro organiserade vid de stora etablissemanten, men ej hade tålamod att stanna kvar till dess att en verklig lönerörelse kom till stånd. Men vad icke aldrig så många och präktiga agitationsföredrag uträttat det har dyrtiden gjort, den har varit jordmånen för en organisation, som hemburit goda frukter till sina medlemmar.

Ett arbetsfyllt första år har denna förening haft. Dess första åtgärd vid bildandet var att söka få igenom dyrtidstillägg, vilket även lyckades hos de firmor där hemställan gjordes. Och sedan var det att omedelbart fortsätta agitationsarbetet för att få flera firmor med, så att prislistor och avtalsförslag skulle kunna utarbetas, som hade den omfattning och bärkraftighet att det kunde vinnas en verklig lönerörelse för sömmerskorna. Och det har nu lyckats. En viktig faktor härvidlag har varit det utomordentliga stöd som föreningen från första stund erhållit av Sv. Skrädderiarbetareförbundet.

Både tid och krafter av förhandlingsvana män ställdes omedelbart till förfogande vid underhandlingarna och har ej minsta detalj av dem lämnats obevakad.

Medlemmarna ha även tillfullo förstått detta och på ett storstilat sätt uttryckt sin belåtenhet med resultatet.

S. S.

Det måste vara en dröm...

*Den måste vara en elak dröm,
all fasa som sprids kring Guds vackra
värld.*

*Vi måste ha druckit ur Hades ström
en sövande trolldryck. I avskryvård
förvandling vi skiftat vår mänskohamn
i vilddjurskepnad. I kval och nöd
vi finna ej vägen till livets famn
men sälla vår stig med jämmer och död.
Ej vandra vi vakna i mörkrets land.
Vi föras i drömmen av omild hand.*

*Det är inte sant, att en mor kan be
om död åt en annan moders son.*

*Den bilden i fasornas dröm blott vi se,
det vore väl annars ett helgerån.*

*Det finns ej en far som går ut att slå
till blods och till döds en annan far,
som väntas därhemma av bävande små
vars skydd och vars huldrike vän
han var.*

*— O, spöke av febern som rasar vild!
Vik hädan, du skrämmande gyckelbild!*

*Det kom väl av feberdrömmarna blott
det hat som nu slungas i världen ut.
I mörkret vi fylla ett smärtornas mått
så djupt som ett svalg utan början
och slut.*

*En gång när vi vakna, må varligt
det ske,*

*släpp ljuset blott sparsamt på synvid-
den fram!*

*Ty skulle vår sömngångargärning
vi se*

*då sjönke vår själ i en avgrund av skam.
— Dock, ännu är mörker i fasornas
land.*

När tändes i fjärran en morgonbrand?

*En gång skall väl blixten själv som
slår*

*vid väldigt dunder på jorden ner
dock lysa så bjärt på vår gärnings
spår*

*att handen domnar och slår ej mer.
Då vaknar kanhända vår slumrande
själ,*

*då räcks till försoning en famlande
hand.*

*Och människoanden, som länge var träl,
skall bryta förtrollningens mardröm
och band.*

*— Till sist skall den ändas vår kval-
fyllda dröm*

i dödstunga nätter vid Hades ström.

Fritz Sandqvist.

Fernqvists Kappaffär

33 Drottninggatan **33**
n. b. och 1 tr. upp

Stort lager av in- och utländska nyheter

Damkappor, Dräkter och Kjolar

till billiga bestämda priser.

Obs! Beställningsavdelningen.

(Forts. fr. sid. 7.)

för ett barn i en familj av flera och sju dollars i månaden för varje av de övriga. I Newyork, staten, är det månatliga bidraget ej bestämt. Det lämpas efter familjens behov, men får ej överstiga vad staten skulle ha betalt ut till en barnuppfostningsanstalt om barnen skulle ha sänts dit. Lagen är administrerad av en nämnd, utnämnd av borgmästaren i städer. Nämnden i Newyorks stad tillåter efter noga gjorda beräkningar en viss summa i månaden för hyra, mat, kläder, bränsle och lyse, spårvagnspengar (om änkan arbetar borta från hemmet) och något litet för varjehanda utgifter.

Vad inkomster änkan kan ha antingen genom eget arbete, hjälp från anhöriga eller från andra källor subtraheras från detta belopp och skillnaden ges i pension.

Pensionen är i de flesta fall ej stor nog att tillåta modern att uteslutande leva därpå. Hon har i regel något arbete, som sysselsätter henne en del av dagen. Nämnden, eller myndigheterna i andra stater, som har administrationen av lagen om hand, tillser genom sina kvinnliga inspektörer, att hon skaffar sig sådant. Ibland hjälpa de henne. Om hon är van att gå i hjälphus tillåtes hon ej att arbeta mer än vissa dagar i veckan.

I Cleveland, Ohio, kände jag en änka med tre barn, elva, nio och sex år. Hon fick tjugufem dollar i månaden i pension och tilläts att gå i hjälphus (tvätt och strykning) tre dagar, måndag, tisdag och onsdag. Detta gav henne en inkomst av tjugutre dollar och jämte de tjugufem hon fick i pension redde hon sig ganska bra. Detta var under 1916. Sedan priserna på alla livsfrönödenheter gått upp så oerhört blir det nog knappt om dyrtidstillägg ej givits. Hon var ej borta från hemmet mer än nio timmar pr dag då hjälphustrur i Cleveland vanligen arbetar åtta timmar. I de flesta andra städer arbetar de nio och tio timmar.

Änkepensionering, olycksfallsförsäkring, obligatorisk sjukförsäkring, åtta timmars arbetsdag, minimibetalning för kvinnor äro reformer som stå på dagordningen i Amerika. Frukta för socialismen, som vunnit en oerhörd utbredning i Amerika, sedan det kommit med i kriget, kommer att påskynda dem. De äro ju bara reformer. Men så länge vi fördrå vårt nuvarande sam-

De fackliga organisationerna.

Soc.-Dem. Kv. Samorganisation har haft nöjet att få strykerskorna organiserade. Mötet med dem var avsett att hållas i Folkets hus, rum M., men måste dock på grund av stor anslutning förläggas till B-salen. Fru Frösell talade och anslutningen till fackföreningen blev glädjande stor, nämligen på första mötet 115 och på det andra 60 st., eller tillsammans 175 medlemmar. De äro dels privatstrykerskor och dels fabriksstrykerskor.

Som alla andra organiserade yrkesgrenar ha också strykerskorna haft det synnerligen dåligt ställt för sig, såväl vad arbetstid som löneförhållanden beträffar. Men nu ha strykerskorna med sitt förbunds hjälp börjat en lönerörelse, som vi hoppas skall tillförsäkra dem bättre villkor.

hällssystem; så länge vi tillåta att, såsom i Amerika, 2 proc. av befolkningen (rika) äga 60 proc. av nationalförmögenheten och 65 proc. (fattiga) att äga 5 proc. av den, blir det ej anorlunda. Så länge vi ha produktion för profit för den enskilde i stället för kooperativ till förmån för hela släktet, få vi vara nöjda med reformer. Men de arbetande klasserna börja att vakna upp även i — Amerika.

Anna Söderberg.

PARAMINT
PASTILLER
FÖRORDAS AV LÄKARE.
Vid sjukdomar i munhåla och svalg
Effektivt skydd mot smitta vid
epidemier. FLASKOR OM 50 ST. KR. 1.25
A. B. PHARMACIA, STOCKHOLM
Kontrollant: PROFESSOR A. VESTERBERG.

Då det redan i somras bildades en Tvätt- och strykerskefackförening beslöts att ansluta sig till denna och på samma gång till De Förenade Förbunden.

Likaså har samorganisationen organiserat personalen vid Centralköket Även där talade fru A. Frösell.

Det är ju en given sak att den personalen bör vara organiserad, när vid så gott som alla kommunala institutioner, om också av tillfällig natur, personalen är organiserad. För öyrigt behövs även där organisationen. Som det nu är ställt är arbetstiden alldeles för lång. Vid en sådan institution, med så krävande arbete, borde man arbeta i skift.

Hoppas organisationen skall kunna bättra på förhållandena där.

Föreningen beslöt anslutning till Kommunalarbetareförbundet.

Vi hälsa de nya välkomna i organisationernas led!

Kvinnliga bryggeriarbetare erhålla lika dyrtidstillägg som manliga. Sv. Bryggeriindustriarbetareförbundets avdelning 15, kvinnliga, beslöt vid sitt senaste möte att till arbetsgivarna uttala ett tack för att de vid dyrtidstilläggets beviljande icke gjort skillnad på kvinnlig och manlig arbetare beträffande beloppens storlek utan att de kvinnliga arbetarna liksom de manliga erhålla 25 kr. vardera pr månad.

Vi rekommendera här med vårt första klass

DAM-SKRÄDDERI
och DAMKONFEKTION.

FINA och VÄLGJORDA **BARN-KLÄDER** i alla storlekar för flickor och gossar.

FULLSTÄNDIG BARNEKIPERING.

Prima, reella varor.

Billiga, bestämda priser.

Paul U. Bergström ^A/_B

72 och 74 DROTTNINGGATAN.

Priset för den nya sidenklädningen.

Översättning av Kith.

Lady Fretsby, Isabels mor, sitter trygg i tystnaden av sin budoir och räknar, och inte bara räknar, utan mumlar också för sig själv: "Snusdosan av sköldpadd med guldläggningarna, safirerna och — hm, hm — hennes vita hatt och de två blusarna — jaha; fem pund, och den nya damkappan, två pund. Jaha! Hon vill ha en ny aftonklädning!" En paus, varunder hon tänker djupt, och suckar och fortsätter: "De två broscherna, tant Gray's av guld och turkos och den lilla diamantbroshen. Å, jag skulle så gärna velat behålla den, men kanske det klarar henne bättre med vit brokad och guldbroderier. Stackars Isabel!"

Lady Fretsby ler ömt. Hon är en liten kvinna, klädd i svart. Det är det onda man kan säga om henne — en liten kvinna, klädd i svart — intet annat anmärkningsvärt om man kanske undantar den utpräglade enkelheten i hennes dräkt och den ytterliga blekheten i hennes hy.

Budoiren är ett trevligt litet rum med blekgula gardiner och med massor av blommor.

Fretsby's äro fattiga — mycket fattiga; deras bordsiver var emellertid utsökt. Vår sader jag, ty sedan två år tillbaka hade man ej sett det, men växthuset kunde ännu glädja sig åt vackra blommor och inte bara vackra utan också sällsynta; särskilt en eller två orkidéer, vilka lady Fretsby alltid ser litet sorgset på.

Isabel älskar blommor. Silverfat äro för henne onödiga lyx; för övrigt skulle hennes aptit alldeles försvinna om hon ej hade rosor att se på eller högväxta blommor att smaka under de korta pauserna i deras något magra middag.

Lady Fretsby sitter tyst, men hennes tankar äro strängt sysselsatta; det är hennes hjärta, ty det ger åter efter för de krampreakningar vid vilka hon med var dag blir alltmera van. Isabel kommer in, hon är lång och smärt. Det är juli månad och hennes tanke är den att juli av henne fordrar de ljusaste, tunnaste och dyrbaraste dräkter.

"Läs det här, Isabel", säger hennes mor och Isabel läser likgiltigt.

"Ja.", säger hon lugnt, "Langleys baler äro alltid förtjusande. Jag skall ha blekblått siden och en stor bukett."

"Siden", utropar hennes mor litet bekymrat.

"Ja.", säger Isabel. "Jag skall genast skriva till madame Pierre och även efter mönster", och hon vänder sig bort för att kyssa en djupröd ros.

"Det måste alltså ske", mumlar lady Fretsby och hon suckar och tittar ut över terrassen, som sluttar ned mot trädgården. Sedan går hon ut ur rummet och upp i sitt eget. "Ljusblått siden", viskar hon. En tanke slår henne, hon ser åter hoppfull ut. "Kanske", tänker hon, går ned och öppnar dörren igen.

"Skulle det vara ljusblått siden, Isabel?" frågar hon.

"Javisst", svarar Isabel stött.

Lady Fretsby går upp igen, men hon ser ut som om hon plötsligt blivit trött. "Det kostar minst femton guineas med skorna, silkesstrumporna och allt det andra", säger hon högt medan hon öppnar juvelskrinet och tar upp etuierna.

De äro klädda med rosenröd sammet, visserligen något slitna men god nog, ty den tjänar endast till bakgrund för några gamla matta armband, ett pennfodral av guld och en kamébrosh. Under etuierna drar lady Fretsby fram ett läderskrin. Hon öppnar det och i det ligger ett diamantörhänge, gammalmodigt både till form och infattning, men stenarna äro utsökta och i mitten glöder en vacker rubin.

Hon ser ett ögonblick på smycket i sin hand. "Mycket vackert", viskar hon. "Stackars, stackars..." Men om det var "stackars, stackars" lady Fretsby eller Isabel eller Reginald, lady Fretsby's döde man, kan jag ej säga. Juvelskrinet läses igen med sina onyttiga skatter — kamébroshen i sin tunga infattning och alla de andra småsakerna och lady Fretsby går än en gång ned för trappan och in i budoiren, men nu med diamantörhänget i fickan. Hon skriver ett kort brev, skaffar ett rekommenderat kuvert och så lägger hon sig på soffan och ser efter den gamla brevbäraren, som går bort över fälten, medan smärtan i hennes hjärta förstoras — men Isabel är förtjusande i en mjuk vit klädning.

Klockan är nära tre på morgonen, men lady Fretsby ligger ännu vaken. Isabel är på balen, under gamla lady Crofton's uppsikt, ty hennes mor hade i sista minuten blivit sjuk. Men Isabel hade kommit in i moderns rum när hon var klädd och hennes mor hade granskat henne. Flickan stod där med den ljusa sidenklädningen, nedfallande i mjuka veck omkring henne och med en tunn

majsfärgad schal om axlarna. Lady Fretsby granskade allt — klädningen, den härliga buketten och de vackra skorna och strumporna. Sedan hade hon leende lagt sig ned och Isabel hade strax rest.

Hela natten låg modern med undertryckt oro i blicken, då och då pressande handen mot sidan och andades tungt.

Därefter mumlade hon: "Reginald, hon kommer att göra succès; hon är bedårande. Jag har givit henne allt av värde, allt som var kvar. Jag skulle velat behålla örhänget. Men sidenet! Och sjalen och alla de andra småsakerna — åh, alltsammans. Bliv ej ond, Reginald, jag skulle velat behålla det. Och o, Reginald, jag sålde den lilla guldormen med emaljögat också. Jag vet att den varit din mors, men — men — Isabel hade ingen solfjäder och — å, Reginald, vi trodde inte det skulle bli så här, gjorde vi? Mitt hjärta gör så ont, jag önskar att du kunde hjälpa mig att bära det. Du — du är ej ond, Reginald, är du?" Och nu sitter lady Fretsby upprätt i sängen och stirrar på ett porträtt av en ung ståtlig man med allvarliga ögon och Isabels smärta figur.

"Jag tror att unge Edward Langley kommer att fria till henne i kväll och då skola vi glömma örhänget och den lilla ormbroschen och alla de andra gamla småsakerna. Kära lilla Isabel, hon kommer att bli så lycklig. Ibland är hon mycket lik dig, bara..." och med en djup suck sjunker hon tillbaka. Fem minuter gå och hon suckar igen.

"Isabel! Jag hör vagnen", viskar hon. Efter en stund hörs ljudet av hästhovarna närmare. Man hör vagnsdörren öppnas och de artiga ord till tack, som Isabel yttrar till lady Crofton. Halldörren slår igen med en smäll och det är en stund alldeles tyst, medan lady Fretsby ligger och stirrar på dörren med vidöppna ögon.

Så öppnas den. Isabel kommer. Hennes mor ler svagt, men säger ingenting. Isabel ser förvånad på henne. "Vaken, mor?" Så

Egna Hem och Villor

kunna erhållas vid köp av lotter

för 2 kr. 10 öre

till

Wendelsbergslotteriets

andra dragning

De högsta vinsterna äro:

Eget hem i Emmaboda, värt 12,000 kr.
pris 9,000 kr.
Eget hem i Wallsta, värt 10,000 kr.
pris 7,000 kr.
Eget hem i Tärnsjö, värt 6,000 kr.
pris 5,000 kr.

allt med boningshus, övriga behövliga byggnader, odlad jord och skog, det senare över husbehov.

11,500 vinster. Värda 116,000 kr.

Lotter säljas i varje välsorterad Bok-, Cigarr-, Pappers- och Tidningsaffär i hela riket samt från expeditionen. Skriv ett brevkort till

LOTTERIEXPEDITIONEN, Bryggareg. 14 AB, Stockholm C.

för 1 krona (stämpelfri)

till

Barnens Eget Lotteris

sjätte dragning.

De högsta vinsterna äro:

En villa ..... å 5,556 kr.
En villa ..... å 2,000 kr.
Pianino ..... å 1,100 kr.
Båt med motor ..... å 1,000 kr.
Furirmotorecykel ... å 600 kr.
Möblemang ..... å 600 kr.

ALLMÄNNA SPARBANKEN

Högsta gällande ränta.

stirrar hon ut i trädgården — ty fönstret är öppet — där allt är höljt i dunkel. Hon ryser lätt.

”Min bukett höll sig ej länge”, säger hon slutligen. ”Jag måste säga åt Foster att han binder dåligt.” En flyktig paus, Isabel vänder sig för att gå; så säger hon: ”Edward Langley är förlovad med sin kusin, miss Warner; det eklaterades i kväll.” Så går hon och hennes släp rasslar över tröskeln, men hennes mor kallar henne tillbaka.

”Kom ihåg”, säger hon lågt och med betoning, ”kom ihåg att säga till Foster i morgon. Nu borde han nästan kunna binda buketter.”

”Ja”, säger Isabel lugnt och så stänges dörren.

Lady Fretsby är ensam, hennes ögon äro slutna och hon ligger tyst. Plötsligt reser hos sig upp ännu en gång. ”Reginald, Reginald”, och hennes röst ljuder klar. ”Du — jag — jag kunde lika gärna behållit broschen och örhänget. Jag önskar att jag vetat att det var till ingen nytta. Jag har i alla fall ej brytt mig om honom; men nu har jag delat alla dina...” Lady Fretsby lutar huvudet mot handen och så snyftar hon:

”Intet minne av dig. Alla småsakerna borta — alla — jag önskar — jag önskar — Reginald...”

Den allvarliga mannen på tavlan, mannen med Isabels figur blickar sorgset ned på bädden där lady Fretsby nu ligger tyst för alltid, med kinderna våta av tårar.

Isabel håller på att taga av sig klädningen, som hon med en lätt smekning lägger på en soffa. Tag ömt i den, Isabel! Skaka ut vecken och vik ihop schalen! Priset är större än femton guineas. Det är den dyrbaraste dräkt du någonsin kommer att bära. Ingen i kväll, inte ens miss Warner, har burit en så dyr dräkt. Den kostade — ett människoliv.

Arbetareringens Bank Huvudkontor Kornhamnstorg 61. AVDELNINGSKONTOR: Kungsgat. 60, Norrlandsgat. 2, Humlegårdsgat. 7, Hornsgatan 66 A. - Nynäshamn. Eskilstuna. - Söderhamn. Malmö.

Grundad 1883 :: STOCKHOLM.

Aktiebolaget Nya Banken.

Emottager insättningar till högsta gällande ränta.

En arbetarhustru

borde icke köpa annan symaskin än

Solidar-Symaskinen,

som är den yppersta i handeln, av största fullkomning och ger största valuta. Vi bjuda fullaste garanti för att de med vårt firmamärke försedda maskinerna äro ett fabrikat, som på teknikens nuvarande ståndpunkt är det högsta som kan uppnås och överträffas icke av något annat fabrikat. Särskilt för mänliga betalningsvillkor.

Symaskinsaffären **SOLIDAR**, Vasagatan 2, STOCKHOLM.

Tidningen

Morgonbris

måste varje arbetarekvinna läsa.

Agitatorisk.

Upplysande.

Kulturell.

Utkommer 1 gång i månaden.

Lösnummerpris 15 öre.

Kommissionärer 20 proc. rabatt.

Prenumerera på posten! Kronor 1: 80 pr år.

Provnummer sändas från

Morgonbris' expedition,

Upplandsgatan 85,

STOCKHOLM.

Soc.-dem. kvinnornas centralstyrelse:

Ordf.: Fru Anna Sterky, Barnhusg. 16, 1 tr. A. T. 72 90.

Korresp. sek.: Fru Agda Östlund, Upplandsgatan 61, 4 tr. A. T. Vasa 20 86.

Soc.-dem. kvinnornas samorganisations

i Sthlm styrelse sammanträder 2:a måndagen i månaden kl. 8 e. m. & Bryggeriarb.-förb exp., Barnhusgatan 14. Ordf. och korresp. fru A. Frösell, Upplandsg. 47, 4 tr. Allm. tel. 286 58.

Eskilstuna kvinnoklubb avhåller ordinarie möten 1:sta måndagen i varje månad kl. 3.30 e. m. i Folkets Hus, rum n:r 4.

Styrelsen.

Gellivare soc.-dem. kvinnoklubb avhåller ordinarie möte 1:sta och 3:dje måndagen varje månad kl. 4,30 e. m. Lokal: Nya Folkets Hus.

Nya medlemmar hälsas välkomna.

Styrelsen.

Arvika soc.-dem. kvinnoklubb avhåller ordinarie möte 2:dra måndagen i månaden kl. 8 e. m. & Folkets Hus' C-sal.

Styrelsen.

Föreningen för Hembiträden i Stockholm avhåller möte 1:sta och 3:dje torsdagen i varje månad kl. 8,30 e. m. (utom juni, juli och aug.) i Folkets Hus G-sal.

Styrelsen.

Åhus soc.-dem. kvinnoklubb avhåller ord. möte 2:dra måndagen i månaden kl. 1/2 8 e. m. i Folkets Hus.

Styrelsen.

Stockholms södra kvinnoklubb (soc.-dem.) avhåller ordinarie sammanträde 1:sta onsdagen i varje månad kl. 8 e. m. i lokalen 3 tr. Södra Folkets Hus. Ordf. fröken Anna Svensson, Grindsgatan 10, III, Stockholm.

Styrelsen.

Sthlms Allm. kvinnoklubb (soc.-dem.) avhåller ordinarie möte 1:sta måndagen i varje månad kl. 8 e. m.

Obs! Lokal i P-salen, Folkets Hus.

Styrelsen.

Ni vill ju vinna ekonomiskt oberoende? Köp på försök en lott för kr. 2: 10 i

SVENSK HEMSLÖJDS LOTTERI.

Lotteriets kontrollant: Notarien i Överståthållareämbetet **O. Cederstrand.**

Märk särskilt den valfria vinsten!

HUVUDVINSTER:

Lotteriets föreståndare: **Ernst Norée.**

PRESENTKORT	9,000	ACETYLENGASVERK	4,500
Gäller för uttagande eller beställning enligt vinnarens fria val av möbler, textilarbeten el. andra varor hos Svensk Hemslöjd, Biblioteksg. 12, Sthlm.		monterat där vinnaren önskar.	
VALFRI VINST	8,500	BRUDUTSTYRSEL	3,000
OBS! Lotteriet inköper efter vinnarens eget val varor och inventarier för uppsättande av självständig yrkesverksamhet eller affär.		ANTIK SALONGSMÖBEL i mahogny	3,000
ELEKTRIFIERING	4,500	MATSALSMÖBEL i björk	2,398
av boningshus eller trädgård eller		PRESENTKORT	2,000

Lägsta vinstvärdet 8 kronor.

Dessutom tusentals värdefulla vinster, varav en del utställas i lotteriets utställningslokal, Kungsgatan 2, Stockholm. Endast ett fåtal lotter återstå.

Dragning i januari månad. Pris pr lott kr. 2: 10, varav 10 öre till stämpelavgift.

Lotter tillhandahållas hos lotteribestyrelsens vanliga kollektörer samt hemsändas efter rekvisition, helst å brevkort under adr.: Riddaregatan 12, Stockholm 5, varvid 40 öre till porto och dragningslista tillkommer.